

ACC. N:R M. 12778:1-12.

Landskap: Småland Upptecknare: C. Th. Pettersson, Jönköping
Härad: Konga Berättare: " " "
Socken: Ljude Berättarens yrke: Lantbrukare
Uppteckningsår: 1953 Född år 1876 i Ljude

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Marknader och marknadssor. s. 1-12. N. N. 45.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R M. 12778:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

N. 16

45

1

Redan under medeltiden hade det funnits en marknadsplats i Gjeuder, en handelsplats med gamla änor således. I ett av konung Johan den 3 den 21 Maj 1586 utfärdat brev tillverkarnas borgerskapet i Esärgö rätt till egna torg och marknadsdagar, varjehnte de berättigades att frilä besöka Gjeuders marknad. I anseende till den osäkerhet som rådde därför att Gjeuder låg så nära danska gränsen blef marknaden flyttad till Fumby. De marknader som Gjeudersborna måste vända sig till lågo i Ålgutsborna och Limmeryds socknar. Ericsmåla i Ålgutsborna hade två marknader årligen, på bestämda dagar i juni och september som annonserades i almanackan. I Limmeryd hällor en marknad årligen å bestämd i oktober. Dessa marknader kallas frimarknader vilket väl skulle betyda att man fick sälja vad man villo. Huvudsaken var dock handeln med nötkreatur och litet hästhandel också. De Ericsmåla sålufördes

en mängd saker, alla tillverkade i asken i regel, som block-
kål, lek-kål, kopparkål, kardor, laggkål, niassar, luttar
smide, kornar, rep. svarande saker, spinnrockar, beke-
lienderiarbeten. I hemman förberedde man sig med till-
agning av förmag, som anläggades, antingen i en
matkåp, eller i vaporsådan. Förmagen bestod av siktat
bröd, brynast, isterband, köttkorv, vanlig ost, smör
spickat fläsk, färfföl och alltså saknades risgryns-
pannkak, eller också stärbakelsepannkak, och för
själv hade naturligtvis en brännvinsflaska med.
Man inbjöd bekanta att smaka av hävorna och
stämningen steg högt, var till spriten gjorde sitt.

Maten äts utan matbestick och tallrikar, men det gick
lika bra. På de gammaldags fjäderveggarna var uppsatt
fartsall med gångjärn och när bålet förlös med, bildades
en bord och på detta placerades maten. Alla som kunde
komma från hemman, en dagtagades små barn, följde
med till "marken" och Ljåwtefolket hade marknadsdag

undantaget i städslen. De äldre ungdomarna gingo i säll-
skap till marknaden utan att följa med skjutsen, om det ej
var för långt. Någon av barnen skulle ^{själf} veta för att driva
djuret, eller djuren till marknaden. Köplåendet och
prutandet var en mycket intressant detalj att se och
åhöra. Brännvinet och marknadslivet gjorde så att
man blev höglöstal och inte valde orden så nog.

Personer som voro glada att spriten skickades med
de köplåenden och trögade säljaren att jämka något
på priset, samt manade köparen att höja budet. Man
tog tag i armarna på de handlande och manade dem
att slå ihand. Handlaget skedd oftats med en
ljudlig smäll och man skulle "loannaflaskan fram och
säljaren skulle ljuda på "likköp" och så skulle säljaren
"slicka till" varje gång någon druckit en hetsljer.
Med hjälparna skulle naturligtvis ha med och bränn-
vinet i flaskan sjöska under det att stämningen steg
alldeles för högt. Mången marknadsbesökare

raglade så senare i omring. Berstman fick i många fall försöka ta hand om mannen. Ibland blev det kraschbetygningen som fick sista ordet. Byteshandel förekom ej, utan i de fall då man ej lyckats sälja och i marknadens sista sista skede började byteshandelen. Sälja eller köpa var annars marknadens motto och marknaderna i gamla tider voro av stor betydelse. Fjärranfolk togo ofta ny städsl hos någon som huserade på hästmarknaden i Ericsmåla, eller Linneryd.

Än nys Ljunga lag byggdes emell påbörjades, ofta genom böne-mans förmedling marknadsdagen är visst och sant.

Nad det gäller Ericsmåla marknad kunde lågräga uppköpare och knallar inlogera sig i den när belägna gästgivarvärdar, men i varje bondgård eller andra stugor intill, hade man stamkunder år från år som lågo över, dels marknadskonton, dels marknadslagens när om så behöves. Det bestämt att det tillgick på så sätt. Min egen far född 1828

5
Låg oftats hos en kuisen i byn Kvernthuset, i vilken
lejs ägor. Kuisanåla marknadsplats lå cirka
15.000 Kru. stor låg. Treneviotkreatur hade vi
med oss en gång. Dessa släpptes på vägen på ången
och avhämtades tidigt på marknadsdagen. Kuisens
gick pojke^{gick} ~~av~~ ^{gick} på marknaden och tog upp avgiften för
marknadslådan. Avgiften varierade mellan 2-3
och 5 Kr. troligen beroende på läget av ståndet, eller
kanske storleken. Denna marknadsdag torde ha
varit hösten 1886 eller 87. Linneryds marknad
hålls inte mer än en gång ^{om} året och i början av oktober
i beständ dag. För cirka 50 år sedan brukade
ungdommen i byn gå till denna marknad i samband
tropp. På hemväg brukade ungdomarna leasa
Noid en vägsbäl, som var en mycket beaktad lek-
plats i övrigt. Här var skolgång för ungdomarna från
Långsjö sockens ungdomar. Här gjordes också gamla
mellanhand^{up} på en mycket hårdhärt sätt ibland.

ACC. N:R M. 12778:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6

Har aldrig sett en lattare bevisat någon marknad. Kallat
 och och andra diverse handlare fanns alltid på mark-
 naden och ^{annat} äventyrligt folk, klokskoffare, positionspålar
 som ^{by mark} traste till uppgift att lemna fram "lykens stjärna"
 till köpare, som skulle ^{se} höra sin framtid. Då ^{den rätta förutspå} gissningar
 var uppfunnen gjorde en pålitlig man goda affärer
 med en mycket egendomlig talmanier. De som
 skulle lyssna fingo stå på gummislängen som skulle
 anbringas i öronen. En mycket känd storhandlare
 körde på 1880-talet regelbundet genom länet. Kallan
 Carlsson kallade man honom. Han fästades ej på marknaden.
 Han var från Sexheya i Östergötland. Det var en
 riktig stor parvig Karl. Han hade stor kundskaps
 och sålde på kredit och ^{honn} punktligt på dagen som en
 vassel. Denne man bodde hos mina föräldrar och
 hos mina morföräldrar Låvedsdomusvägen. Då Kallan
 kom sommartid, samlades hela byns manliga ungdom,
 dels för att köpa, dels för att tala med honom.

7

ACC. N:R M. 12778:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7

i den tidens idrotter, "lyfta på mant. de fingerbuck
och många andra påfund. Knallen Carlsson hade jätte-
krafter och var en god berättare. Han omtalade gärna
att han hade förmåga, att ordna så, att folk som
hade ätit efter hans bord på olovligt sätt (hans varalager
låg ju i en mycket besträtt fjäderbagg och fastsatt,
men stod ofta ute i stället med släppligt lås, eller inget
lås alls) få dem att stå stilla, till han kom upp om morgn.
En färgrik historia om en dräng, som på rätt sätt en
hel kalle var, kom ofta till användning. Att han hade en
viset åsikt med historien förstår man lätt. Felt.

Allmänheten var ju och mycket vidkepliga av
sig. En knalle juden Friman från Växjö körde
skäp omkring i slutet på ~~1800~~ 1800-talet och några
tiotal år på 1900-talet. Han bodde också i väst län.
och som jude och knalle hade han nog många
betänkligheter att lura på. K. Kristina.

Han dök intet att anmärka, men som riktigt

gammaljude var han intressant för mig.

Enismåls marknad var cirka två hektar stor, kanske något mindre. Den låg intill stora vägen Kalmar - Stockholm på byn Hemdshult öge-
mensamma ägor på, en fin plan samlad. Hela den ^{na} färdliga staden kunde ibland vara fullsat
av kreatur. Uppköpare från vida trakter, mest från Östergötland, som var nästan en transitland, där de stora djuren gingo direkt till Stockholm, andra mindre djur gingo till husegårdarna i Östergötland och andra prinner, där deras vandrings i tidens fullbord gick till den tidens slakterhus och köttet.

Marknadständerna lågo i rader med breda gator och ständ å ömse sidor, och det var en jättelick förtelade där kunderna dagen lång drog fram och tillbaka. Flickor och pojkar gingo fram på dagen då stämningen

ACC. N:R M. 12778:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9

stigit

några grader, hand i hand. Annars brukade ungdommen vara för blugg att visa sig så med sin flicka. Men var ofta skedd med halv meterlånga karameller i rätt vackert krusat papper. Karamellen i fråga hängde över axeln i en pyggligt hand. Små promenadköpar såldes i 100 tal för 5 öre, lempävar och trum-peter fingo slukande åtgång och hela marknaden var full av ljud. Var det vadert väder, var marknadsdag en riktig glädjefest. Mycket pengar tillfördes också vida bygder. Marknaderna hade då en mycket viktig uppgift att fylla. Nu är det annorlunda, men man vill ändå ha dem kvar och man borde marknadsorna få fortleva som en kulturhistoriskt minne.

Kanske jag skall beskriva hur en kreaturshandel gick till i gamla tiden.

Oxsnoren rättade man sig efter då man skulle begära för sitt djur. Säljaren skulle alltid begära. "Fadern skall ge barnet namn" sade man. Dåligt väder på våren, för ännu gav sämre priser och dålig skörd på hösten gav också dåliga priser, ty då måste ~~bonde~~ ^{bonde} flytta djuren för den stundade vintern.

Sådana omständigheter begagnade sig köparne sig av och tuschade med priserna.

I korthet kan man säga så säljaren låt var i köparens hand. Oxsnoren var en metallkedja 14 kvarter lång, varje kvarter var 6 tum lång. Med 9 kvarters längd och undan för undan, 6 tum långt var en snerringarna insatt som angav måttet. Således 9-10-11-12-13- och 14 kvarter. Snoren med metallkedjan lades över manken bakom framkamm och man räkade ut vad djuret kunde vara värt.

ACC. N:R M. 12778:11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

11.

En ^{lång} kvarters var en liten ståt, 10 något större.
Fåre kvarters omar ansågs vara det medeltal som
var allmänna i våra bygder vid handel och 13
kvarters omar voro bjässar, som man betrodde
med en viss ertning, höll jag på att skriva.

Ten ståt hade hela värdet en gemensam
marknad, nämligen Sigfrids mässan i Väster.

Skinnmarknaden i Försen var storstad.

Köpare, huvudsakligen från Tyskland, men även
från andra länder gjorde stora köp av erit-
stinn av alla slag. På vintermarknaden, som
alltid var och ännu är i Försen, var den marknad,
där man köpte gåvor d. v. s. förbrödes och i regel
gafte sig isär värbrodskan började. Markne-
den i oktober var mycket besökt även den.
Man hade g. s. samma nimbos över sig som Sigfrids mässan.

I betraktande av att friv. kan var i oktober
kan man se att bjässorfolk ökte sig till den
marknad

Wäijimarknaderna voro också både kreaturs
och hästmarknader och där var alltid tattare
med och i lek. Det var riktiga hästskojare.
Hästhandel och tattare förekommer ännu i
Wäijö, men den riktiga hästhandeln är
för tiden förekommen i stor skala i Nybro
stad. Det är bestämt, men tror än en del
tattare och skojare finns bra där.

Kan ej prestera några sägner eller några
särskilt intressanta historier. De samma
historier om vilda slagsmål har jag hört
från marknaderna runt omkring, men det
är ingenting att skiva om.